

УДК 372.8:378:811

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ

Левицька Н.В.

Хмельницький національний університет

Запропоновано пріоритетні напрямки реформування та вдосконалення перекладацької освіти в Україні на основі німецького позитивного досвіду, визначено та обґрунтовано позитивні аспекти німецького досвіду підготовки перекладачів для вітчизняної системи вищої освіти.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, структура та зміст освітніх програм, форми організації навчання, технології навчання перекладачів.

Постановка проблеми. В умовах загальносвітової тенденції до розвитку суспільства й оновлення освіти, об'єднання економічних, політичних і культурних систем у всесвітньому масштабі, індустрія перекладу стала частиною системи міжнародного зв'язку. Масова підготовка фахівців, які відповідатимуть новим високим професійним вимогам, викликає необхідність у створенні спеціальних курсів навчання перекладу, розробці навчальних програм і посібників. Методика викладання перекладу перебуває в стадії становлення і має безліч невирішених проблем, що ускладнюються ще й багатозначністю самого явища перекладу і перекладацької діяльності. Існує ціла низка чинників, пов'язаних з ринком праці, економічним, технологічним, політичним і культурним розвитком країни і світу, які впливають на реформування освіти професійних кадрів. Успішність формування перекладацьких компетентностей визначається, перш за все, відповідністю завдань вищої освіти рівню вимог до якості навчання. В Україні сьогодні не розроблено державного стандарту зі спеціальності «Переклад», який міг би визначити напрям вирішення проблем, пов'язаних із формулюванням та реалізацією мети навчання. Для створення концепції підготовки перекладачів у нашій державі необхідно розглянути зміни, що відбуваються в процесі

та змісті вищої освіти перекладачів у світі; з якими проблемами стикаються викладачі перекладацьких шкіл в умовах інтеграції Європи; слід урахувати позитивний світовий досвід країн, які займають провідні позиції у відповідній підготовці і саме тому мають сформований, розвинутий, якісний ринок послуг перекладу. Огляд розвитку програм підготовки фахівців у сфері перекладу в університетах Німеччини та детальний аналіз ситуації на сучасному етапі їх функціонування сприяли б розв'язанню проблеми удосконалення програм та технологій навчання перекладачів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти професійної підготовки перекладачів висвітлено у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, у працях: І. Алексєєвої, В. Віллса, Д. Годек, Ж. Деліля, Д. Келлі, К. Клауді, О. Лобо, О. Мартинюк, Л. Отроценко, О. Павлик, З. Підручної, Е. Піма, Р. Робертс, Р. Тінслея, Б. Фолькерт, О. Чередниченка, Л. Черноватого, А. Шиби, О. Шупти та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на низку вище зазначених наукових досліджень, шляхи удосконалення та реформування перекладацької освіти в Україні на основі німецького позитивного досвіду не були предметом окремих наукових пошу-

ків і ця проблема потребує ґрунтовного аналізу та системного вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення напрямків вдосконалення вітчизняної системи професійної підготовки перекладачів із урахуванням позитивних аспектів німецького досвіду.

Виклад основного матеріалу. Порівняльно-педагогічний аналіз змісту та форм організації підготовки майбутніх перекладачів в університетах України та Німеччини дозволив обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо можливостей використання позитивного досвіду Німеччини у вітчизняній вищій школі.

1. *Надання автономії вищим навчальним закладам та академічної свободи учасникам освітнього процесу.*

Надання автономії ВНЗ, тобто часткова децентралізація управління системою освіти, на нашу думку, сприятиме реалізації курсу України на європейську інтеграцію, підвищенню якості підготовки фахівців, їхньої конкурентоспроможності та відповідальності перед суспільством, підвищенню стандартів інтелектуальної творчості, реальному зв'язку академічної та університетської науки. Однак, ми не відкидаємо того факту, що кінцевий моніторинг та контроль якості освіти має залишатися державним пріоритетом. В умовах приєднання України до європейського освітнього й наукового простору на засадах рівноправного партнерства досвід Німеччини у сфері управління освітою може бути предметом запозичення.

2. *Впровадження нових засобів фінансування з опорою на виробничо-економічні елементи.*

Як показує досвід Німеччини фінансування на основі показників якості, тобто фінансування, яке до недавнього часу було орієнтованим на витрати, розширено за рахунок прибуткових компонентів. В основному це означає, що середні відрахування у ВНЗ за їх освітні послуги накопичуються, держава ж концентрується на функції кредитора з перевірки якісних результатів і досягнень, тобто на прибутку. Зміни у розподіленні фінансовими засобами, оскільки гнучкість і глобалізація, притаманні внутрішнім бюджетам ВНЗ, мають більше переваг порівняно із централізованим бюджетуванням ВНЗ. При цьому принцип глобалізації бюджету базується на положенні, що децентралізованим установам завжди краще, ніж централізованим інстанціям, визначати власні потреби та пріоритети. Варто зазначити, що 10% бюджету німецьких ВНЗ становлять надходження від федерального уряду, а 90% – від урядів федеральних земель. Ця співпраця базується на партнерських відносинах між ВНЗ як генераторами інноваційних ідей і держави як спонсора. Характерним для цієї процедури є орієнтація на цілі та результат, які можна перевірити залежно від індикаторів результату (наприклад, кількість випускників, додаткові дослідницькі надходження або кількість захищених дисертацій в університетах).

3. *Диверсифікація професійної підготовки перекладачів, зокрема запровадження модульної структури освітніх програм, що (за умови його належної організації) забезпечить систематичність роботи студентів і викладача протягом всього модуля; підвищення об'єктивності оцінювання*

знань студентів; уніфікацію підходів до контролю знань (поточний, проміжний, підсумковий), зумовить перебудову робочої навчальної програми і виділення змістових модулів – логічних, завершених, самодостатніх блоків дисциплін, які зосереджені на формуванні професійних вмінь; системі завдань для самостійної роботи студентів; системі завдань для індивідуальної роботи студентів; системі завдань для поточного та підсумкового контролю знань.

4. *Надання більшого вибору студенту при формуванні власного навчального плану.*

Ми глибоко переконані у необхідності надання майбутнім перекладачам можливості обирати навчальні модулі за їх потребами та за сферами майбутньої професійної діяльності. Це дозволило б студентам самостійно формувати свій напрям підготовки, орієнтуючись на сферу майбутньої професійної діяльності та особисті вподобання.

5. *Залучення професійних перекладачів до процесу розробки змісту освітніх програм та організації навчання.*

Завдання професорсько-викладацького складу не обмежуються лише безпосереднім виконанням інформативної функції. Викладачі беруть на себе відповідальність за добір навчально-методичних матеріалів, оцінювання результатів навчання, аналіз помилок і проблем перекладу для формування у студентів належного рівня професійної компетентності. У Німеччині найбільш кваліфіковані викладачі поєднують викладання дисциплін з практикою перекладацької діяльності, що уможлиблює відслідковування найновіших тенденцій розвитку галузі та використання матеріалів професійної діяльності як наочних засобів навчання. Розробка змісту програм професійної підготовки перекладачів має здійснюватися фахівцями-педагогами, безпосередньо задіяними у перекладацькій практиці.

6. *Включення циклів спеціалізованих технічних, інформаційно-технологічних та менеджмент-орієнтованих модулів до навчальних планів.*

Формування умінь та навичок перекладу неможливе без отримання спеціальних теоретичних знань, опанування широкого спектра термінології та специфіки перекладу матеріалів у, техніки, інформаційних технологій тощо. Зміст освітніх програм підготовки майбутніх перекладачів у Німеччині часто вимагає наявності у студентів необхідної технічної кваліфікації. Такі програми розроблені для розширення сфери професійної діяльності до міжнародного рівня завдяки вільному володінню іноземною мовою та перекладацькій компетенції, набутій у процесі поглибленого вивчення перекладу. Для бакалаврів нетехнічних галузей важливою складовою магістерських освітніх програм мають бути спеціалізовані технічні дисципліни та дисципліни, що базуються на використанні комп'ютерної техніки і результатів машинного перекладу. Вони забезпечують можливість ефективного спілкування, взаємодії у сфері техніки та технологій, читання, розуміння та перекладу спеціалізованої технічної літератури (технічних документів, специфікацій, інструкцій з використання виробів, патентних документів, технічних брошур, записів тощо).

7. *Забезпечення належної теоретико-методологічної підготовки.*

Важливу роль у професійній підготовці перекладачів відіграє формування теоретичного підґрунтя знань. Засвоєння теоретичних методів, моделей і підходів до перекладу забезпечує глибоке знання особливостей процесу перекладу, теоретичні знання сприяють розвитку вміння обґрунтовувати власне перекладацьке рішення.

8. Ретельний добір та постійне оновлення навчального матеріалу.

Жоден перекладач не працює відразу у всіх сферах економічної діяльності, тому для формування належного рівня професійної компетентності доцільним є концентрування навчального матеріалу навколо однієї або кількох споріднених галузей. Магістранти мають самі обирати спеціалізацію (кваліфікаційний напрям), яка б відповідала потребам ринку перекладацьких послуг та їх власним вподобанням.

Велике значення для ефективності навчання має обсяг навчального матеріалу, що повинен максимально наближатись до реальних завдань технічного перекладача. Тематика текстів для перекладу має відповідати рівню розвитку техніки та технологій у сучасному суспільстві, а навчальний матеріал має поновлюватися кожні два роки.

9. Оптиміальне поєднання традиційних та інноваційних методів організації навчання.

Важливим завданням кожного викладача є активізація пізнавальної діяльності магістрантів, стимулювання їх до самостійного пошуку, самоосвіти, творчості, колективної роботи. Їх успішне виконання забезпечується оптимальним поєднанням традиційно-дидактичних, проблемно-пошукових та інноваційних методів організації навчання на зразок автентичної практики, бесіди з очевидцями, конференц-планування, перекладацького портфоліо, симуляцій, корпусного, імітаційно-ігрового та ін. Використання спеціальних дослідницьких підходів до організації навчального процесу (наприклад, менеджмент власних знань) дає змогу майбутнім магістрам здобути навички дослідження сфери професійної діяльності.

10. Активне використання інтерактивних технологій навчання.

Важливими складовими професійної компетентності магістра технічного перекладу є навички швидкого та якісного оформлення перекладацьких завдань, уміння використовувати найновіше програмне забезпечення та здійснювати пошук необхідної інформації у мережі Інтернет. Матеріально-технічна база провідних університетів Німеччини дозволяє активно використовувати інтерактивні технології (наприклад, квізи, чати, форуми, інтерактивні семінари, вікі-технології, глосарії) у процесі підготовки технічних перекладачів. Майбутні перекладачі мають змогу вивчати основи комп'ютерно-фасилітованого перекладу, високоякісної обробки текстових документів, принципи роботи з комп'ютерними словниками, глосаріями, базами даних, програмним забезпеченням Google Translate, Google

Translator Toolkit, Systran, Lingotek Collaborative Translation Platform, SDL MultiTerm, SDL Trados Workbench, редагування машинного перекладу, розширення інформації на веб-сторінках тощо. Використання ресурсів мережі Інтернет, телевідеоконференційних систем значно полегшують роботу викладача, забезпечують взаємозв'язок між учасниками навчального процесу, доступ до навчальних ресурсів університетів, виконують мотиваційну функцію при виконанні студентами самостійної роботи, сприяють ефективності системи дистанційної освіти перекладачів.

11. Налагодження співпраці з партнерськими університетами для здійснення обміну студентами.

Необхідною вимогою значної кількості освітніх програм має бути досвід проживання, навчання або перекладацької практики в країні, мова якої вивчається. Практична підготовка є одним з важливих етапів професійного становлення майбутнього перекладача. Як свідчить досвід Німеччини, для покращення рівня підготовки перекладачів важливу роль зіграли б домовленості про співпрацю між ВНЗ та провідними зарубіжними підприємствами. У результаті цього майбутні перекладачі мали б змогу вдосконалювати свої професійні якості, поглиблювати знання іноземної мови та спеціалізованої термінології у процесі проходження практики в реальному середовищі професійної діяльності.

До найважливіших завдань вищої освіти України належить забезпечення визнання дипломів українського зразка в країнах Європи. Його вирішенню має сприяти активна інтеграція у європейське освітнє середовище. Такий процес неможливий без розробки ефективного механізму акредитації, сертифікації та контролю якості підготовки фахівців, який би відповідав європейським і світовим вимогам. Співпраця країн Європи щодо запровадження програми «Європейський магістр перекладу» є важливим етапом у формуванні спільного освітнього середовища. Варто наголосити, що залучення до цієї програми провідних вітчизняних ВНЗ стало б значним кроком до визнання кваліфікацій магістрів перекладу за межами України та поліпшення якості освіти у цій сфері.

Висновки та пропозиції. Таким чином, пріоритетними напрямками розвитку системи професійної підготовки майбутніх перекладачів в Україні вважаємо такі: надання більшої автономії вищим навчальним закладам у розробці змісту освітніх програм; залучення альтернативних джерел фінансування; диверсифікація професійної підготовки; забезпечення відповідності кваліфікаційних характеристик випускників вимогам ринку праці; трансформація змісту підготовки; удосконалення форм та технологій організації навчання; використання інноваційних інтерактивних технологій навчання; розробка; об'єктивне вивчення зарубіжного досвіду; інтеграція у європейське та світове освітнє середовище.

Список літератури:

1. Отрощенко Л. С. Реформування вищої освіти Німеччини у контексті Болонського процесу / Л. С. Отрощенко // Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном: зб. матеріалів Міжн. науково-практичної конференції. Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, 2009. – Випуск 5 (155). – С. 62-66.

2. Левицька Н. В. Структура і зміст освітніх програм професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини / Левицька Н. В. // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2013. – Випуск 25. – С. 81-84.
3. Левицька Н. В. Зміст та пріоритети професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини / Левицька Н. В. // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – Хмельницький: ХІСТ, 2013. – № 6. – С. 92-96.
4. Левицька Н. В. Професійна підготовка перекладачів в Німеччині: Проблеми та перспективи / Левицька Н. В. // Науковий журнал Хмельницького національного університету «Порівняльна професійна педагогіка». – Випуск 1/2013. – С. 175 – 183.
5. Левицька Н. В. Реформування професійної підготовки перекладачів в Німеччині на основі Болонського процесу / Н. В. Левицька // Педагогічний дискурс: збірник наукових праць ХГПА. – Хмельницький: ХГПА, 2012. – Випуск 11. – С. 45-48.

Левицькая Н.В.

Хмельницький національний університет

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ УКРАИНЫ НА ОСНОВЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ОПЫТА ГЕРМАНИИ

Аннотация

Предложены приоритетные направления реформирования и совершенствования переводческого образования в Украине на основе немецкого положительного опыта, определены и обоснованы положительные аспекты немецкого опыта подготовки переводчиков для отечественной системы высшего образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка переводчиков, структура и содержание образовательных программ, формы организации обучения, технологии обучения переводчиков.

Levytska N.V.

Khmel'nyts'kyy National University

IMPROVEMENT IN SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE INTERPRETERS IN THE UNIVERSITIES OF UKRAINE AT THE BASIS OF POSITIVE EXPERIENCE OF GERMANY

Summary

Priority areas of reformation and improvement of translation education in Ukraine on the basis of positive Germany experience have been put forth, positive aspects of Germany experience in translators training have been proved for native educational system.

Keywords: translators professional training, structure and content of educational programs, education organization forms, translators training technologies.